

บทบรรณาธิการ

มนุษย์มีการดำรงชีวิตที่เกาะเกี่ยวเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์กันในรูปแบบของสายโลหิต ก่อเป็นครอบครัวในฐานะบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย บุตรหรือพี่น้อง ทั้งอยู่ในฐานะของความเป็นเพื่อนร่วมเรียน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้านในชุมชน เพื่อนในสังคม หรือเพื่อนที่ก่อตั้งกันเป็นกลุ่มสมาชิก และมีการพบปะสังสรรค์ในรูปแบบของกิจกรรมทางสังคมหลายประเภท เช่น งานมงคลสมรส งานขึ้นบ้านใหม่ งานอุปสมบท งานฌาปนกิจศพ เป็นต้น ดังนั้น การอยู่ร่วมกันของมนุษย์จึงเป็นหลักธรรมชาติทั่วไป แม้กระทั่งสัตว์ประเภทอื่น ๆ ก็มีให้เห็นอยู่เช่นเดียวกัน กรณีนี้ อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีก กล่าวไว้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) จึงมีชีวิตร่วมกัน เป็นหมู่เหล่ามีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันในมวลสมาชิก

ในลักษณะของการทำงานร่วมกัน มนุษย์มีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากการทำงานเป็นหน้าที่ของมนุษย์ ซึ่งในยุคปัจจุบันมีงานหลากหลายอาชีพที่ต้องอาศัยเพื่อนร่วมงาน เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จของงาน ดังนั้น “หลักความสามัคคี” จึงถูกยกขึ้นมากล่าวอ้างอยู่เสมอ จนทำให้ผู้เขียนระลึกถึงคำสอนในทางพระพุทธศาสนา สมัยหนึ่งที่ได้บวชเรียนหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี เรียกว่า “นวโกวาท” เป็นหลักสูตรที่พระภิกษুবวชเรียนตอนเข้าพรรษา เมื่อออกจากพรรษาแล้วจึงได้สอบหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี หนังสือนวโกวาทนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแต่งรวบรวมเอาไว้ได้ปรากฏหลักสูตรข้อหนึ่ง ชื่อว่า สาราณียธรรม (ธรรมเพื่อความสามัคคีและเอกภาพ) เมื่อนำมาสรุปแล้วจึงนำไปปฏิบัติใช้ได้กับเพื่อนร่วมงาน กล่าวคือ การเข้าไปตั้งกายกรรม วจีกรรม และมนโกรรม ประกอบด้วยเมตตาต่อเพื่อนทั้งต่อหน้า และลับหลัง คำว่า “กรรม” คือ การกระทำทั้ง 3 ประการ ในข้อแรก การกระทำทางกาย คือ การชวนช่วยช่วยเหลือกิจธุระของเพื่อนด้วยความยินดี ข้อต่อมา การกระทำทางวาจา หากเพื่อนหลงไปในเรื่องที่ผิด หรือผิดพลาดในงานที่รับผิดชอบ ควรกล่าวตักเตือนด้วยจิตเมตตา และช่วย

หาทางแก้ไข โดยไม่นำความผิดพลาดของเพื่อนไปแพร่งพรายแก่ผู้อื่น และข้อที่สาม การกระทำทางใจ ควรมีความคิดในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อน ส่งเสริมเพื่อนในโอกาสที่จะมาถึง ทั้งไม่ควรคิดอิจฉาริษยากัน และไม่หวังผลประโยชน์ใด ๆ ที่แอบแฝงอยู่เบื้องหลัง

นอกจากนั้น หลักสารณิยธรรม ได้กล่าวถึง การมีน้ำใจแบ่งปันกันในลาภหรือประโยชน์ที่ได้มาร่วมกัน ไม่เอารัตเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ประพฤติตนไม่เป็นที่รังเกียจของเพื่อน และมีความเห็นร่วมกันในที่ประชุม ถ้าโต้แย้งก็ควรอยู่ในพื้นฐานของเหตุและผล ที่กล่าวมานี้ ทำให้เกิดความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คณะ

อนึ่ง “นวโกวาท” ได้กำหนดหัวข้อ คำว่า “มิตร” ที่ตีความได้ว่า “เพื่อน” เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาถึงการกระทำการแสดงออกของเพื่อน คำสอนในข้อนี้ได้เตือนสติให้หลีกเลี่ยงผู้ที่แสดงออกถึงการกระทำที่บ่งบอกได้ว่า เขาไม่ใช่มิตร เพื่อป้องกันเหตุเดือดร้อนที่จะเข้ามาในชีวิต

คำว่า “มิตร” ใน “นวโกวาท” ได้ถูกยกขึ้นกล่าวอยู่ ๒ ประการ คือ มิตรปฏิรูป คือ คนเทียมมิตร 4 จำพวก ได้แก่ คนปอกลอก, คนตีแต่พูด, คนหัวประจบ, และคนชักชวน ในทางฉิบหาย โดยขยายพอสังเขป ดังนี้ คนปอกลอก มีลักษณะ ๔ คือ คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว, เสียให้น้อย คิดเอาให้ได้มาก, เมื่อมีภัยแก่ตัว จึงทำกิจของเพื่อน, คบเพื่อนเพราะเห็นประโยชน์ของตัว คนตีแต่พูด มีลักษณะ 4 คือ เก็บเอาของลวงแล้วมาปราศรัย, อ้างเอาของที่ยังไม่มีมาปราศรัย, สงเคราะห์ด้วยสิ่งหาประโยชน์มิได้, ออกปากฟังมิได้ คนหัวประจบ มีลักษณะ 4 ได้แก่ จะทำชู้ก็คล้อยตาม, จะทำดีก็คล้อยตาม, ต่อหน้าว่าสรรเสริญ, ลับหลังตั้งนินทา คนชักชวนในทางฉิบหาย มีลักษณะ 4 หมายถึง ชักชวนดื่ม น้ำเมา, ชักชวนเที่ยวกลางคืน, ชักชวนให้มัวเมาในการเล่น, ชักชวนเล่นการพนัน

บุคคลกลุ่มที่กล่าวมานี้ จึงถูกจัดให้อยู่ในจำพวก “คนเทียมมิตร” หรือไม่ใช่มิตร ไม่ควรอยู่ใกล้ชิด ซึ่งเป็นหนึ่งในข้อหลักธรรมในมงคลสูตร 38 ประการ ที่กล่าวว่า อะเสวะนา จะ พาลานัง เอตัมมังคะละมุตตะมัง หมายถึง การไม่คบคนพาลเป็นมิตร เป็นมงคลอันสูงสุด

ส่วน มิตรอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า มิตรแท้ 4 จำพวก คือ มิตรมีอุปการะ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มิตรแนะนำประโยชน์ และมิตรมีความรักใคร่ โดยขยายพอสังเขป ดังนี้ มิตรมีอุปการะ มีลักษณะ 4 คือ ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว, ป้องกันทรัพย์สินสมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว, เมื่อมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้, เมื่อมีฐานะช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มีลักษณะ 4 ได้แก่ ขยายความลับของตนแก่เพื่อน, ปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่งพราย, ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ, แม้ชีวิตก็อาจสละแทนได้ มิตรแนะนำประโยชน์ มีลักษณะ 4 หมายถึง ห้ามไม่ให้ทำชั่ว, แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี, ให้ฟังในสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง, บอกทางสวรรค์ให้ มิตรมีความรักใคร่ ได้แก่ ทุกข์ ๆ ด้วย, สุข ๆ ด้วย, ได้เถียงคนที่ติเตียนเพื่อน, รับรองคนที่พูดสรรเสริญเพื่อน

บุคคลกลุ่มนี้ จึงถูกจัดอยู่ในจำพวก “มิตรแท้” ควรอยู่ใกล้ให้ความสนิทสนมและไว้วางใจ มิตรแท้เป็นหนึ่งในข้อหลักธรรมในมงคลสูตร ๓๘ ประการ ที่กล่าวว่า ปณิธานัญจะ เสวนา เอตัมมังคะละมุตตะมัง หมายถึง การคบแต่บัณฑิต (ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา) เป็นมงคลอันสูงสุด แต่บางกรณีเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า บุคคลที่เราคบหานั้นอาจมีองค์ประกอบไม่ครบถ้วน ดังในหัวข้อที่ไว้ เช่น หัวข้อ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มิตรที่ปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่งพราย ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ เป็นต้น แต่ไม่จำเป็นถึงขนาดที่ว่าแม้ชีวิตของเขาก็อาจสละแทนเราได้ ก็ถือว่าเป็นมงคลแก่เราแล้ว ดังนั้น พี่รักขามิตรเช่นนี้ให้มันคงตลอดไป

ในปัจจุบันสังคมเกิดเหตุเดือดร้อนวุ่นวาย แกร่งแย่งแข่งขัน ฉกฉวยโอกาส เอารัดเอาเปรียบ หลอกลวงกัน ตีฉินนินทาวากกล่าวใส่ร้ายกัน ฯลฯ มูลเหตุที่เกิดขึ้นนี้ส่วนหนึ่งเชื่อว่า เริ่มจากการ “คบมิตร” อย่างไม่ระมัดระวัง ใช้ชีวิตอย่างประมาท ขาดการพิจารณาตามหลักธรรมคำสอนในนักธรรมชั้นตรี ซึ่งเป็นเพียงการศึกษาขั้นแรกในระดับพื้นฐานของพระภิกษุ สามเณร เพื่อให้มีความรู้พระธรรมวินัยพอรักษาตัวได้ ดังนั้น “นวโกวาท” จึงได้นำมากล่าวในวารสารฉบับนี้ในพื้นที่อันจำกัด เพื่อว่ามีผู้อ่านท่านใดที่ยังไม่ได้เข้าถึงหลักคำสอนดังกล่าวจะได้นำไปพินิจพิจารณาแล้วเกิดความเข้าใจพอรักษาตัวได้ ย่อมถือว่า

เป็นธรรมชาติ ส่วนท่านผู้รู้ที่เข้าถึงแล้วก็ถือว่าเป็นการอ่านทบทวนคำสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้นต่อไป

วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่นฉบับนี้ ได้เข้าสู่อายุปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567) ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน ๖ เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 4 เรื่อง ทั้งนี้ ได้ผ่านการคัดเลือกและแก้ไขจากกองบรรณาธิการเป็นลำดับแรก และผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ในหลากหลายสถาบัน กองบรรณาธิการจึงนำบทความที่ได้คัดสรรแล้วมาตีพิมพ์เผยแพร่ เพื่อประโยชน์ในวงวิชาการ และมีส่วนร่วมในการค้นคว้า อ้างอิง เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาผลงานด้านความรู้ในเชิงกฎหมาย และสังคมของนักวิชาการต่อไป

ภูณัช รัตนชัย